Oikeustapauskokoelma

UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (ensimmäinen jaosto)

14 päivänä toukokuuta 2024 *

Ennakkoratkaisupyyntö – Oikeudellinen yhteistyö rikosasioissa – Direktiivi 2013/48/EU – Oikeus käyttää oikeudellista avustajaa rikosoikeudellisissa menettelyissä – 3 artiklan 6 kohdan b alakohta – Väliaikainen poikkeus oikeudesta käyttää oikeudellista avustajaa poikkeuksellisissa olosuhteissa – 9 artikla – Oikeudellisen avustajan läsnäolosta tai avusta luopuminen – Edellytykset – 12 artiklan 2 kohta – Puolustautumisoikeuksien kunnioittaminen ja menettelyn oikeudenmukaisuus – Todisteiden hyväksyttävyys – Euroopan unionin perusoikeuskirjan 47 artikla – Lukutaidottoman rikoksesta epäillyn kirjallinen luopuminen oikeudestaan käyttää oikeudellista avustajaa – Tästä oikeudesta luopumisen mahdollisten seurausten selittämättä jättäminen – Vaikutukset myöhempiin tutkintatoimiin – Päätös riittävästä turvaamistoimenpiteestä – Oikeudellisen avustajan käyttöoikeutta loukaten hankittujen todisteiden arviointi

Asiassa C-15/24 PPU [Stachev] [i],

jossa on kyse SEUT 267 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyynnöstä, jonka Sofiyski rayonen sad (Sofian piirituomioistuin, Bulgaria) on esittänyt 11.1.2024 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut unionin tuomioistuimeen 11.1.2024, saadakseen ennakkoratkaisun rikosasiassa, jossa vastaajana on

CH

ja jossa asian käsittelyyn osallistuu

Sofiyska rayonna prokuratura,

UNIONIN TUOMIOISTUIN (ensimmäinen jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja A. Arabadjiev sekä tuomarit T. von Danwitz, P. G. Xuereb, A. Kumin (esittelevä tuomari) ja I. Ziemele,

julkisasiamies: A. M. Collins,

kirjaaja: hallintovirkamies R. Stefanova-Kamisheva,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 11.3.2024 pidetyssä istunnossa esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

* Oikeudenkäyntikieli: bulgaria.

[i] Tämän asian nimi on kuvitteellinen nimi. Se ei vastaa oikeudenkäynnin minkään asianosaisen todellista nimeä.

– CH, edustajanaan I. R. Stoyanov, advokat,

– Euroopan komissio, asiamiehinään J. Vondung ja I. Zaloguin,

kuultuaan julkisasiamiehen 11.4.2024 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee oikeudesta käyttää avustajaa rikosoikeudellisissa menettelyissä ja eurooppalaista pidätysmääräystä koskevissa menettelyissä sekä oikeudesta saada tieto vapaudenmenetyksestä ilmoitetuksi kolmannelle osapuolelle ja pitää vapaudenmenetyksen aikana yhteyttä kolmansiin henkilöihin ja konsuliviranomaisiin 22.10.2013 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2013/48/EU (EUVL 2013, L 294, s. 1) 3 artiklan 6 kohdan b alakohdan, 9 artiklan 1 kohdan a ja b alakohdan ja 12 artiklan 2 kohdan sekä Euroopan unionin perusoikeuskirjan (jäljempänä perusoikeuskirja) 47 artiklan ensimmäisen ja toisen kohdan tulkintaa.

2 Tämä pyyntö on esitetty rikosasiassa, jossa vastaajana on Bulgarian kansalainen CH, jota syytetään kahdesta ryöstöstä.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Unionin oikeus

3 Direktiivin 2013/48 johdanto-osan 39, 40 ja 50–53 perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

”(39) Epäillyn tai syytetyn olisi voitava luopua tässä direktiivissä myönnetystä oikeudesta edellyttäen, että hän on saanut tietoja kyseisen oikeuden sisällöstä ja siitä luopumisen mahdollisista seurauksista. Tietoja annettaessa olisi otettava huomioon asianomaisen epäillyn tai syytetyn erityistilanne, kuten hänen ikänsä ja psyykkinen ja fyysinen tilansa.

(40) Tiedot luopumisesta ja olosuhteista, joissa luopuminen tapahtui, on kirjattava asianomaisen jäsenvaltion lainsäädännön mukaista kirjaamismenettelyä käyttäen. – –

– –

(50) Jäsenvaltioiden olisi huolehdittava siitä, että arvioitaessa epäillyn tai syytetyn lausuntoja tai todisteita, joiden hankkimisessa on loukattu hänen oikeuttaan käyttää avustajaa, tai tapauksissa, joissa on poikettu tästä oikeudesta tämän direktiivin mukaisella päätöksellä, puolustuksen oikeuksia ja menettelyn oikeudenmukaisuutta kunnioitetaan. Tässä yhteydessä olisi otettava huomioon Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntö, jossa on vahvistettu, että puolustuksen oikeuksia vahingoitetaan lähtökohtaisesti peruuttamattomasti, jos tuomion perusteena käytetään lausuntoja, jotka syytetty on antanut itseään vastaan poliisikuulustelussa ilman mahdollisuutta käyttää avustajaa. Tämän ei pitäisi vaikuttaa lausuntojen käyttöön muihin kansallisen lain nojalla hyväksyttäviin tarkoituksiin, kuten tarpeeseen toteuttaa kiireellisiä tutkintatoimia, jotta

vältettäisiin muiden rikosten suorittaminen tai henkilöihin kohdistuvat vakavat haittavaikutukset, tai kiireelliseen tarpeeseen estää rikosoikeudellisten menettelyjen merkittävä vaarantuminen, kun avustajan hankkiminen tai tutkinnan viivyttäminen haittaisi peruuttamattomasti vakavaa rikosta koskevaa meneillään olevaa tutkintaa. Tämän ei pitäisi myöskään vaikuttaa todisteiden hyväksyttävyyttä koskeviin kansallisiin sääntöihin tai järjestelmiin, eikä tämä saisi estää jäsenvaltioita pitämästä voimassa järjestelmää, jossa kaikki olemassa olevat todisteet voidaan esittää tuomioistuimelle tai tuomarille arvioimatta tällaisten todisteiden hyväksyttävyyttä erikseen tai ennakolta.

(51) Velvollisuus huolehtia epäillyistä tai syytetyistä, jotka ovat mahdollisesti heikossa asemassa, on edellytys lainkäytön oikeudenmukaisuudelle. Syyttäjien, lainvalvontaviranomaisten ja oikeusviranomaisten olisi sen vuoksi helpotettava tällaisten henkilöiden osalta tässä direktiivissä säädettyjen oikeuksien käyttöä, esimerkiksi ottamalla huomioon mahdollisen haavoittuvuuden, joka vaikuttaa heidän kykyynsä käyttää oikeutta avustajaan ja saada tieto vapaudenmenetyksestä ilmoitetuksi kolmannelle osapuolelle, ja toteuttamalla asianmukaisia toimenpiteitä sen varmistamiseksi, että nämä oikeudet taataan.

(52) Tässä direktiivissä kunnioitetaan perusoikeuskirjassa tunnustettuja perusoikeuksia ja periaatteita, joihin kuuluvat muun muassa kidutuksen ja epäinhimillisen tai halventavan kohtelun kielto, oikeus vapauteen ja turvallisuuteen, yksityis- ja perhe-elämän kunnioittaminen, oikeus henkilökohtaiseen koskemattomuuteen, lapsen oikeudet, vammaisten integroituminen yhteiskuntaan, oikeus tehokkaisiin oikeussuojakeinoihin ja oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin, syyttömyysolettama ja oikeus puolustukseen. Tämä direktiivi olisi pantava täytäntöön näiden oikeuksien ja periaatteiden mukaisesti.

(53) Jäsenvaltioiden olisi huolehdittava, että siltä osin kuin tämän direktiivin säännökset vastaavat [Roomassa 4.11.1950 allekirjoitetussa ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyssä yleissopimuksessa] taattuja oikeuksia, ne pannaan täytäntöön yhdenmukaisesti [kyseisen yleissopimuksen] määräysten kanssa Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännön mukaisesti.”

4 Kyseisen direktiivin 1 artiklassa, jonka otsikko on ”Kohde”, säädetään seuraavaa:

”Tässä direktiivissä säädetään vähimmäissäännöistä, jotka koskevat rikosoikeudellisissa menettelyissä epäillyn tai syytetyn – – oikeuksia käyttää avustajaa – –”

5 Mainitun direktiivin 2 artiklassa, jonka otsikko on ”Soveltamisala”, säädetään seuraavaa:

”1. Tätä direktiiviä sovelletaan rikosoikeudellisissa menettelyissä epäiltyyn tai syytettyyn siitä lähtien, kun jäsenvaltion toimivaltaiset viranomaiset ovat antaneet hänelle joko virallisella ilmoituksella tai muulla tavoin tiedon siitä, että häntä epäillään tai syytetään rikoksesta, ja riippumatta siitä, onko hän menettänyt vapautensa. Sitä sovelletaan siihen saakka kunnes kyseinen menettely on saatettu päätökseen, mikä tarkoittaa sen kysymyksen lopullista ratkaisemista, onko epäilty tai syytetty tehnyt rikoksen, sekä tarvittaessa tuomion antamista ja muutoksenhaun ratkaisemista.

– –

4. – –

Tätä direktiiviä on joka tapauksessa sovellettava kaikilta osin, jos epäilty tai syytetty menettää vapautensa, riippumatta siitä, missä vaiheessa rikosoikeudellinen menettely on.”

6 Direktiivin 2013/48 3 artiklassa, jonka otsikko on ”Oikeus käyttää avustajaa rikosoikeudellisissa menettelyissä”, säädetään seuraavaa:

”1. Jäsenvaltioiden on huolehdittava siitä, että epäillyllä ja syytetyllä on oikeus käyttää avustajaa sellaisena ajankohtana ja sellaisella tavalla, että hän voi käytännössä ja tehokkaasti käyttää puolustautumisoikeuksiaan.

2. Epäillyllä tai syytetyllä on oikeus käyttää avustajaa ilman aiheetonta viivästystä. Epäillyllä tai syytetyllä on joka tapauksessa oikeus käyttää avustajaa mistä hyvänsä seuraavasta ajankohdasta alkaen, sen mukaan mikä niistä on aikaisin:

a) ennen kuin poliisi tai muu lainvalvonta- tai oikeusviranomainen kuulustelee häntä;

– –

c) ilman aiheetonta viivästystä vapaudenmenetyksen jälkeen;

– –

3. Oikeus käyttää avustajaa tarkoittaa seuraavaa:

a) jäsenvaltioiden on huolehdittava, että epäillyllä tai syytetyllä on oikeus tavata yksityisesti avustajaa, joka edustaa häntä, ja pitää yhteyttä tämän kanssa, myös ennen poliisin tai muun lainvalvonta- tai oikeusviranomaisen suorittamaa kuulustelua;

b) jäsenvaltioiden on huolehdittava, että epäillyllä tai syytetyllä on oikeus siihen, että hänen avustajansa on läsnä ja osallistuu tosiasiallisesti hänen kuulusteluunsa. – –;

c) jäsenvaltioiden on huolehdittava, että epäillyllä tai syytetyllä on vähintään oikeus siihen, että hänen avustajansa on läsnä seuraavien tutkintatoimien tai todisteiden keräämistoimien yhteydessä, jos kyseisistä toimista on säädetty kansallisessa lainsäädännössä ja jos epäillyn tai syytetyn on oltava tai hän saa olla läsnä kyseisen toimen aikana:
   i) ryhmätunnistukset;
   ii) vastakkainkuulustelut;
   iii) rikospaikan rekonstruoinnit.

– –

6. Jäsenvaltiot voivat poikkeuksellisissa olosuhteissa ja vain oikeudenkäyntiä edeltävässä vaiheessa väliaikaisesti poiketa 3 kohdassa säädettyjen oikeuksien soveltamisesta siltä osin kuin tämä on tapauksen erityisolosuhteet huomioon ottaen perusteltua jommastakummasta seuraavasta pakottavasta syystä:

a) jos on kiireellinen tarve ehkäistä henkilön henkeen, vapauteen tai fyysiseen koskemattomuuteen kohdistuvat vakavat haitalliset seuraukset;

b) jos tutkintaviranomaisten on välttämätöntä toteuttaa välittömiä toimia, jotta estetään rikosoikeudellisten menettelyjen merkittävä vaarantuminen.”

7 Direktiivin 9 artiklassa, jonka otsikko on ”Oikeudesta luopuminen”, säädetään seuraavaa:

”1. Rajoittamatta sellaisen kansallisen lainsäädännön soveltamista, jonka nojalla avustajan läsnäolo tai apu on pakollista, jäsenvaltioiden on huolehdittava siitä, että luovuttaessa 3 tai 10 artiklassa tarkoitetusta oikeudesta

a) epäilty tai syytetty on saanut suullisesti tai kirjallisesti selvät ja riittävät tiedot selkeällä ja helposti ymmärrettävällä kielellä kyseisen oikeuden sisällöstä ja siitä luopumisen mahdollisista seurauksista; ja

b) luopuminen tapahtuu vapaaehtoisesti ja yksiselitteisesti.

2. Tiedot luopumisesta, joka voidaan tehdä kirjallisesti tai suullisesti, ja olosuhteista, joissa luopuminen tapahtui, on kirjattava asianomaisen jäsenvaltion lainsäädännön mukaista kirjaamismenettelyä käyttäen.

3. Jäsenvaltioiden on huolehdittava siitä, että epäilty tai syytetty voi myöhemmin peruuttaa luopumisen missä tahansa rikosoikeudellisen menettelyn vaiheessa ja että hänelle ilmoitetaan tästä mahdollisuudesta. Tällainen peruuttaminen tulee voimaan siitä hetkestä, jolloin se tehdään.”

8 Direktiivin 12 artiklan, jonka otsikko on ”Oikeussuojakeinot”, 2 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Jäsenvaltioiden on huolehdittava siitä, että rikosoikeudellisissa menettelyissä arvioitaessa epäillyn tai syytetyn lausumia tai todisteita, joiden hankkimisessa on loukattu hänen oikeuttaan käyttää avustajaa, tai poikettu tästä oikeudesta 3 artiklan 6 kohdan mukaisesti tehdyllä päätöksellä, oikeutta puolustukseen ja oikeudenkäynnin oikeudenmukaisuutta kunnioitetaan, sanotun kuitenkaan rajoittamatta todisteiden hyväksyttävyyttä koskevia kansallisia sääntöjä ja järjestelmiä.”

9 Direktiivin 2013/48 13 artiklassa, jonka otsikko on ”Haavoittuvassa asemassa olevat henkilöt”, säädetään seuraavaa:

”Jäsenvaltioiden on huolehdittava siitä, että haavoittuvassa asemassa olevien epäiltyjen ja syytettyjen erityistarpeet otetaan huomioon tätä direktiiviä sovellettaessa.”

Bulgarian oikeus

Bulgarian perustuslaki

10 Bulgarian tasavallan perustuslain (Konstitutsia na Republika Bulgaria) (jäljempänä Bulgarian perustuslaki) 30 §:n 4 momentissa säädetään seuraavaa:

”Jokaisella on siitä lähtien, kun hänet on otettu kiinni tai asetettu rikoksesta epäillyn asemaan, oikeus käyttää oikeudellista avustajaa.”

Laki sisäministeriöstä

11 Sisäministeriöstä annetun lain (Zakon za ministerstvoto na vatreshnite raboti; DV nro 53, 27.6.2014), sellaisena kuin sitä sovelletaan pääasian tosiseikkoihin, 72 §:ssä säädetään seuraavaa:

”1) Poliisiviranomaiset voivat pidättää henkilön,

1. jonka on syytä epäillä syyllistyneen rikokseen;

– –

5) Henkilöllä on hänen pidättämisestään lähtien oikeus oikeudelliseen avustajaan, ja tässä yhteydessä hänelle on selitettävä myös hänen oikeutensa luopua oikeudellisesta avustajasta ja siihen liittyvistä seurauksista samoin kuin hänen oikeutensa kieltäytyä lausumasta, jos pidättäminen perustuu 1 momentin 1 kohtaan.”

12 Kyseisen lain 74 §:ssä säädetään seuraavaa:

”1) Edellä 72 §:n 1 momentissa tarkoitetuista henkilöistä annetaan kirjallinen pidättämismääräys, jossa henkilö määrätään otettavaksi kiinni.

2) Edellä 1 momentissa tarkoitetussa pidättämismääräyksessä on oltava seuraavat tiedot:

1. pidättämismääräyksen antaneen poliisiviranomaisen nimi, virka-asema ja palveluspaikka;

2. pidättämisen tosiasialliset ja oikeudelliset perusteet;

3. pidätetyn henkilön tunnistetiedot;

4. pidättämisen päivämäärä ja kellonaika;

5. edellä 73 §:ssä tarkoitettu henkilön oikeuksien rajoittaminen;

6. hänen oikeutensa
   a) riitauttaa pidättämisen lainmukaisuus tuomioistuimessa;
   b) oikeudellisen avustajan käyttämiseen pidättämisestä lähtien;

   – –

3) Pidätetty henkilö täyttää ilmoituksen, jonka mukaan hänelle on ilmoitettu hänen oikeuksistaan ja jossa hän ilmaisee aikomuksensa käyttää tai olla käyttämättä 2 momentin 6 kohdan b–f alakohdan mukaisia oikeuksiaan. Poliisiviranomainen ja pidätetty henkilö allekirjoittavat pidättämismääräyksen.

4) Jos pidätetty henkilö kieltäytyy allekirjoittamasta pidättämismääräystä tai hänen on mahdotonta allekirjoittaa sitä, tämä vahvistetaan todistajan allekirjoituksella.”

NPK

13 Rikosprosessilain (Nakazatelno-protsesualen kodeks; DV nro 86, 28.10.2005), sellaisena kuin sitä sovelletaan pääasian tosiseikkoihin (jäljempänä NPK), 94 §:ssä säädetään seuraavaa:

”1) Oikeudellisen avustajan osallistuminen rikosoikeudelliseen menettelyyn on pakollista, jos

– –

6. – – syytetty on menettänyt vapautensa.”

14 NPK:n 96 §:n 1 momentissa säädetään seuraavaa:

”Syytetty voi menettelyn missä tahansa vaiheessa luopua oikeudellisen avustajan käytöstä muissa kuin 94 §:n 1 momentin 1–3 ja 6 kohdassa tarkoitetuissa tapauksissa. Syytetylle ilmoitetaan oikeudellisesta avustajasta luopumisen seurauksista.”

15 NPK:n 97 §:ssä säädetään seuraavaa:

”1) Oikeudellinen avustaja voi osallistua rikosoikeudelliseen menettelyyn siitä hetkestä alkaen, kun henkilö on otettu kiinni tai kun hänet on asetettu rikoksesta epäillyn asemaan.

2) Viranomaisen, jossa tutkintamenettely toimitetaan, on ilmoitettava rikoksesta epäillylle, että hänellä on oikeus käyttää oikeudellista avustajaa, ja annettava hänelle tilaisuus ottaa välittömästi yhteys oikeudelliseen avustajaansa. Ennen tämän velvoitteen täyttämistä tutkintaviranomainen ei saa suorittaa mitään sellaista tutkintaan tai menettelyyn kuuluvaa toimenpidettä, johon rikoksesta epäilty osallistuu.”

16 NPK:n 248 §:ssä säädetään seuraavaa:

”1) Valmisteluistunnossa käsitellään seuraavia kysymyksiä:

– –

3. onko esitutkinnassa tapahtunut korjattavissa oleva olennaisten menettelysääntöjen rikkominen, joka on johtanut syytetyn taikka asianomistajan tai tämän perillisten menettelyllisten oikeuksien rajoittamiseen;

– –

5. asian käsittely suljetuin ovin, tuomarin tai lautamiehen varahenkilön nimeäminen, asianajajan, asiantuntijan, tulkin ja viittomakielen tulkin nimeäminen sekä tuomioistuimen toimivaltaan kuuluvien tutkintatoimien toteuttaminen valtuutuksen avulla;

6. käytetyt pakkokeinot;

7. pyynnöt uusien todisteiden hankkimisesta;

8. istunnon ajankohdan ja istuntoon kutsuttavien henkilöiden määrittäminen.”

17 NPK:n 270 §:n 1 momentissa säädetään seuraavaa:

”Turvaamistoimenpiteen muuttamista koskeva kysymys voidaan esittää milloin tahansa oikeudenkäynnin aikana. Turvaamistoimea koskeva uusi hakemus voidaan esittää samalle tuomioistuimelle, jos olosuhteet ovat muuttuneet.”

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymykset

18 Bulgarian poliisi otti CH:n kiinni 16.12.2022 tutkiakseen hänen osallisuuttaan ryöstöön. CH allekirjoitti samana päivänä kirjallisen ilmoituksen, jossa todettiin, ettei hän halunnut, että häntä puolustaisi hänen valitsemansa asianajaja hänen omalla kustannuksellaan eikä myöskään viran puolesta määrätty asianajaja.

19 Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen antamien tietojen mukaan asianajajan puolustajana käyttämisestä luopumisen seurauksia ei kuitenkaan ole selitetty CH:lle, joka ei ole saanut perusopetusta eikä hallitse bulgarian kieltä kirjallisesti. Lisäksi ilmoitukseen sisältyy vaatimus, jonka mukaan silloin, kun pidätetty henkilö on luku- ja kirjoitustaidoton tai ei kykene itse täyttämään tätä ilmoitusta, poliisin virkamiehen on täytettävä ilmoitus ja kyseisen henkilön on itse annettava tahdonilmaisut todistajan läsnä ollessa, joka todistaa allekirjoituksellaan niiden todenperäisyyden. Käsiteltävässä asiassa mainitussa ilmoituksessa ei kuitenkaan ole poliisiviranomaisen eikä todistajan allekirjoitusta.

20 Välittömästi kiinniottamisensa jälkeen, kun poliisiviranomainen kuuli häntä todistajana, CH myönsi osallistuneensa ryöstön tekemiseen. Ennakkoratkaisupyynnön mukaan CH:lle tosin ilmoitettiin hänen oikeuksistaan ja siitä, ettei hänellä ollut velvollisuutta tunnustaa tehneensä rikosta ja että hänellä oli oikeus kieltäytyä todistamasta. Tämä kuuleminen tapahtui kuitenkin ilman asianajajan läsnäoloa. Asianajajan puuttuminen ilmenee myös pöytäkirjoista, joihin on kirjattu muita 16.12. ja 17.12.2022 suoritettuja tutkintatoimia, kuten rekonstruointi, CH:n asunnossa suoritettu kotietsintä, kaksi epäiltyjen ryhmätunnistusta ja yksi CH:lle tehty henkilöön kohdistuva etsintä. Näiden tutkintatoimien aikana kerättiin todisteita.

21 Syyttäjä määräsi 17.12.2022, että CH:hon kohdistetaan esitutkinta ryöstöstä epäiltynä. Näin ollen Sofian (Bulgaria) asianajajayhteisöön kuuluva asianajaja nimettiin viran puolesta samana päivänä CH:n asianajajaksi. Syyte annettiin lisäksi tiedoksi CH:lle ja hänen asianajajalleen.

22 Tämän jälkeen Sofiyski rayonen sad (Sofian piirituomioistuin, Bulgaria), joka on nyt käsiteltävässä asiassa ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin, hyväksyi 19.12.2022 antamallaan päätöksellä syyttäjän vaatimuksen määrätä CH tutkintavankeuteen.

23 Kyseinen tuomioistuin hylkäsi 13.6.2023 antamallaan päätöksellä CH:n vaatimuksen kyseisen turvaamistoimenpiteen muuttamisesta.

24 Syyttäjä määräsi 26.7.2023, että CH:hon kohdistetaan esitutkinta myös toisesta ryöstöstä epäiltynä.

25 CH:n pyydettyä myöhemmin turvaamistoimen asianmukaisuuden tutkimista Sofiyski rayonen sad päätti 18.8.2023 antamallaan päätöksellä soveltaa lievempää toimenpidettä, jossa CH on velvollinen allekirjoittamaan säännöllisesti oleskelupaikkansa poliisiviranomaisten ylläpitämän rekisterin.

26 Kyseinen tuomioistuin katsoi tältä osin, että Bulgarian perustuslain 30 §:n 4 momentissa vahvistettu CH:n oikeus käyttää oikeudellista avustajaa syntyi hänen menettäessään vapautensa. Lainvalvontaviranomaiset eivät kuitenkaan ole taanneet tämän oikeuden käyttämistä. CH:n kiinniottamisensa jälkeen täyttämästä lausumasta huolimatta on mahdotonta todeta kiistattomasti, että CH oli tehnyt vapaaehtoisen ja tietoisen valinnan. Näin ollen mitään niistä tutkintatoimista, jotka oli toteutettu CH:n kiinniottamisen jälkeen ja ennen hänen asettamistaan rikoksesta epäillyn asemaan, ei voida käyttää CH:n rikosoikeudellisen vastuun arvioinnissa.

27 Sofiyski gradski sad (Sofian kaupungin alioikeus, Bulgaria) kumosi 7.9.2023 antamallaan päätöksellä Sofiyski rayonen sadin 18.8.2023 antaman päätöksen ja vahvisti CH:n tutkintavankeutta koskevan turvaamistoimenpiteen.

28 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin otti 2.10.2023 uudelleen kantaa turvaamistoimenpiteeseen ja muutti sen CH:n velvollisuudeksi allekirjoittaa säännöllisesti oleskelupaikkansa poliisiviranomaisten ylläpitämä rekisteri. Syyttäjän valituksen johdosta Sofiyski gradski sad kumosi 7.11.2023 antamallaan päätöksellä 2.10.2023 päätetyn toimenpiteen ja vahvisti CH:n tutkintavankeutta koskevan turvaamistoimenpiteen.

29 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin täsmentää, että siinä vireillä olevan oikeudenkäynnin kohteena on sen tutkiminen, onko CH osallistunut rikokseen, josta hän on rikosoikeudellisessa vastuussa, ja että sen on lopullisessa ratkaisussaan lausuttava CH:n syyllisyydestä.

30 Tältä osin on selvitettävä, ovatko tutkintamenettelystä vastaavat viranomaiset nyt käsiteltävässä asiassa taanneet CH:lle oikeuden käyttää oikeudellista avustajaa hänen kiinniottamisensa yhteydessä ja ennen hänen asettamistaan rikoksesta epäillyn asemaan. Tämä oikeus perustuu direktiiviin 2013/48, minkä vuoksi ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin viittaa ensinnäkin kyseisen direktiivin 12 artiklan 2 kohtaan, josta ilmenee, että rikosoikeudellisissa menettelyissä on kunnioitettava puolustautumisoikeuksia ja menettelyn oikeudenmukaisuutta, kun arvioidaan epäiltyjen tai syytettyjen lausumia tai todisteita, joiden hankkimisessa on loukattu heidän oikeuttaan käyttää oikeudellista avustajaa.

31 Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan tätä säännöstä ei sovelleta ainoastaan ratkaistaessa lopullisesti kysymystä syytetyn syyllisyydestä vaan myös määrättäessä kyseiseen henkilöön kohdistettavasta turvaamistoimenpiteestä. Sofiyski gradski sad on kuitenkin 7.9.2023 antamassaan päätöksessä sulkenut pois ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mahdollisuuden arvioida, oliko käsiteltävässä asiassa hankittu todisteita tavalla, joka loukkaa CH:n oikeutta käyttää oikeudellista avustajaa.

32 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pohtii tässä tilanteessa ensinnäkin sitä, ovatko kansallinen säännöstö ja oikeuskäytäntö, joiden mukaan tuomioistuimella, joka asianmukaisen turvaamistoimenpiteen määräämistä tai täytäntöönpanoa varten tutkii, missä määrin syytetty on osallisena rikokseen, josta häntä syytetään, ei ole mahdollisuutta arvioida, onko asiassa hankitut todisteet hankittu tavalla, joka loukattu kyseisen syytetyn oikeutta käyttää oikeudellista avustajaa, yhteensopivia direktiivin 2013/48 12 artiklan 2 kohdan kanssa.

33 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pohtii seuraavaksi Sofiyski gradski sadin omaksuman kannan perusteltavuuden selvittämiseksi, onko direktiivin 2013/48 12 artiklan 2 kohdassa tarkoitettua vaatimusta puolustautumisoikeuksien kunnioittamisesta ja menettelyn

oikeudenmukaisuudesta noudatettu, jos turvaamistoimenpiteen asianmukaisuutta käsittelevä tuomioistuin käyttää käsityksensä muodostamiseksi todisteita, jotka on hankittu kyseisessä direktiivissä säädettyjen vaatimusten vastaisesti.

34 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa Sofiyski gradski sadin 7.9.2023 antamasta päätöksestä vielä, että koska sitä moititaan kyseisessä päätöksessä objektiivisuuden puutteesta, on kysyttävä, vaikuttaako se, että turvaamistoimenpiteen asianmukaisuutta koskevaa kysymystä käsittelevä tuomioistuin on sulkenut pois todisteet, jotka on hankittu direktiivin 2013/48 vastaisesti, ylemmän oikeusasteen antamista vastakkaisista määräyksistä huolimatta kielteisesti menettelyn oikeudenmukaisuuden vaatimuksiin ja herättääkö se epäilyjä kyseisen tuomioistuimen puolueettomuudesta.

35 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin selittää toiseksi, että Sofiyski gradski sad katsoi 7.11.2023 antamassaan päätöksessä, että kun otetaan huomioon käsiteltävän asian erityiset olosuhteet, asiassa on sovellettava direktiivin 2013/48 3 artiklan 6 kohdan b alakohdan säännöstä, jonka mukaan oikeudesta käyttää oikeudellista avustajaa voidaan poikkeuksellisissa olosuhteissa poiketa väliaikaisesti. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin täsmentää, että sen mukaan tätä säännöstä ei ole nimenomaisesti pantu täytäntöön Bulgarian lainsäädännössä, koska se on selvästi ristiriidassa Bulgarian perustuslain 30 §:n 4 momentin kanssa, jossa säädetään, että oikeus saada oikeudellinen avustaja syntyy jo henkilön vapaudenmenetyksen tai rikoksesta epäillyn asemaan asettamisen hetkellä. Näin ollen herää kysymys, onko kyseisellä 3 artiklan 6 kohdan b alakohdalla välitön oikeusvaikutus.

36 Kolmanneksi ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin huomauttaa, että Sofiyski gradski sad totesi 7.9.2023 antamassaan päätöksessä, että vaikka CH:llä ei ollut oikeudellista avustajaa kiinniottamisensa ajankohtana, tutkintatoimet, jotka on suoritettu joko hänen niihin osallistuessaan tai hänen niihin osallistumattaan siihen saakka, kunnes hänet asetettiin rikoksesta epäillyn asemaan, eivät vaikuta lainvastaisilta eivätkä ne menetä todistusarvoaan. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee tässä yhteydessä, noudatetaanko direktiivin 2013/48 9 artiklan 1 kohdan a ja b alakohdassa, luettuna yhdessä kyseisen direktiivin johdanto-osan 39 perustelukappaleen kanssa, säädettyjä takeita tilanteessa, jossa luku- ja kirjoitustaidoton rikoksesta epäilty luopuu kirjallisesti oikeudestaan käyttää oikeudellista avustajaa, kun luopumisen seurauksia ei ole selitetty hänelle ja kun hän väittää tämän jälkeen, ettei hänelle ollut ilmoitettu hänen kiinniottamisensa yhteydessä allekirjoittamansa asiakirjan sisällöstä.

37 Neljänneksi ja viimeiseksi ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin täsmentää, että kansallisen lainsäädännön mukaan, sellaisena kuin Varhoven kasatsionen sad (ylin tuomioistuin, Bulgaria) on sitä tulkinnut, kiinni otetun henkilön alun perin antama ilmoitus, jonka mukaan hän luopuu oikeudestaan käyttää oikeudellista avustajaa, koskee myös kaikkia muita tutkintatoimia, joissa hän on osallisena ennen hänen asettamistaan rikoksesta epäillyn asemaan. Nyt käsiteltävässä asiassa tutkinnasta vastaavat viranomaiset toteuttivat useita tutkintatoimia, joihin CH osallistui hänen kiinni ottamisensa jälkeen ilman oikeudellista avustajaa. Tässä yhteydessä on selvitettävä, poistaako se, että rikoksesta epäilty luopuu hänen kiinniottamisensa yhteydessä oikeudestaan käyttää oikeudellista avustajaa, näiden viranomaisten velvollisuuden selittää epäillylle hänen oikeutensa käyttää oikeudellista avustajaa ja mahdollisen luopumisen seuraukset välittömästi ennen myöhempää tutkintatoimea, johon kyseinen epäilty osallistuu.

38 Tässä tilanteessa Sofiyski Rayonen sad päätti lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

”1) Onko [direktiivin 2013/48] 12 artiklan 2 kohdan, luettuna yhdessä perusoikeuskirjan 47 artiklan ensimmäisen kohdan kanssa, mukaista se, että kansallisen lainsäädännön ja oikeuskäytännön perusteella tuomioistuimelta, joka tutkii, onko perusteltua syytä epäillä syytetyn osallisuutta rikokseen, josta häntä syytetään, jotta asianmukainen turvaamistoimenpide voidaan määrätä tai panna täytäntöön, evätään mahdollisuus arvioida, onko todisteet hankittu loukkaamalla tässä direktiivissä tarkoitettua syytetyn oikeutta käyttää oikeudellista avustajaa, kun syytetty oli epäiltynä ja poliisiviranomaiset rajoittivat hänen oikeuttaan vapaaseen liikkuvuuteen?

2) Noudatetaanko direktiivin 2013/48 12 artiklan 2 kohdassa tarkoitettua puolustautumisoikeuksien ja oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin kunnioittamista koskevaa vaatimusta, jos turvaamistoimenpiteen asianmukaisuutta tutkiva tuomioistuin ottaa omaa vankkaa käsitystään muodostaessaan huomioon todisteet, jotka on hankittu direktiivin vaatimusten vastaisesti, kun henkilö oli epäiltynä ja poliisiviranomaiset rajoittivat hänen oikeuttaan vapaaseen liikkuvuuteen?

3) Onko sillä, että tuomioistuin, joka ylemmän oikeusasteen tuomioistuimen päinvastaisista ohjeista huolimatta tutkii turvaamistoimenpiteen asianmukaisuuden, ei ole ottanut huomioon direktiivin 2013/48 vastaisesti hankittuja todisteita, kielteinen vaikutus kyseisen direktiivin 12 artiklan 2 kohdassa, luettuna yhdessä [perusoikeuskirjan] 47 artiklan ensimmäisen ja toisen kohdan kanssa, tarkoitettuihin oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä koskeviin vaatimuksiin, ja herättääkö se epäilyjä kyseisen tuomioistuimen puolueettomuudesta?

4) Onko direktiivin 2013/48 3 artiklan 6 kohdan b alakohdassa säädetyllä mahdollisuudella, jonka mukaan oikeudesta käyttää oikeudellista avustajaa voidaan poikkeuksellisissa olosuhteissa ja oikeudenkäyntiä edeltävässä vaiheessa poiketa väliaikaisesti, jos tutkintaviranomaisten on välttämätöntä toteuttaa välittömiä toimia, jotta estetään rikosoikeudellisen menettelyn merkittävä vaarantuminen, välitön oikeusvaikutus kyseisessä [Euroopan] unionin jäsenvaltiossa, jos kyseistä säännöstä ei ole saatettu osaksi sen kansallista lainsäädäntöä?

5) Noudatetaanko direktiivin 2013/48 9 artiklan 1 kohdan a ja b alakohdassa, luettuna [kyseisen direktiivin johdanto-osan] 39 perustelukappaleen [valossa], säädettyjä takeita silloin, kun epäilty on kirjallisesti luopunut oikeudestaan käyttää oikeudellista avustajaa mutta epäilty on luku- ja kirjoitustaidoton, eikä hänelle ole ilmoitettu luopumisen mahdollisista seurauksista ja hän myöhemmin tuomioistuimessa väittää, ettei hän ollut tietoinen allekirjoittamansa asiakirjan sisällöstä silloin, kun poliisi rajoitti hänen oikeuttaan vapaaseen liikkuvuuteen?

6) Poistaako se, että epäilty on kiinnioton yhteydessä luopunut käyttämästä oikeudellista avustajaa direktiivin 2013/48 säännösten mukaisesti, viranomaisilta velvollisuuden ilmoittaa hänelle välittömästi ennen jokaista myöhempää tutkintatoimenpidettä, johon hän osallistuu, oikeudesta käyttää oikeudellista avustajaa ja siitä luopumisen mahdollisista seurauksista?”

Kiireellistä ennakkoratkaisumenettelyä koskeva pyyntö

39 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on pyytänyt, että ennakkoratkaisupyyntö käsitellään Euroopan unionin tuomioistuimen perussäännön 23 a artiklan ensimmäisessä kohdassa ja unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 107 artiklassa tarkoitetussa kiireellisessä ennakkoratkaisumenettelyssä.

40 Kyseinen tuomioistuin toteaa pyyntönsä tueksi, että CH on ollut tutkintavankeudessa 16.12.2022 alkaen.

41 Tältä osin on ensinnäkin todettava, että kyseinen ennakkoratkaisupyyntö koskee direktiivin 2013/48, joka kuuluu EUT-sopimuksen kolmannen osan vapauden, turvallisuuden ja oikeuden aluetta koskevassa V osastossa tarkoitettuihin aloihin, tulkintaa. Ennakkoratkaisupyyntö voidaan siis käsitellä kiireellisessä ennakkoratkaisumenettelyssä.

42 Toiseksi kiireellisyysedellytys täyttyy erityisesti silloin, kun pääasiassa kyseessä olevaan henkilöön kohdistuu parhaillaan vapaudenmenetys ja kun hänen säilössä pitämisensä riippuu pääasian ratkaisusta, ja on täsmennettävä, että asianomaisen tilannetta on arvioitava sellaisena kuin se on ajankohtana, jolloin tutkitaan pyyntö ennakkoratkaisupyynnön käsittelemisestä kiireellisessä menettelyssä (tuomio 8.12.2022, CJ (Päätös luovuttamisen lykkäämisestä rikossyytteiden vuoksi), C-492/22 PPU, EU:C:2022:964, 46 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

43 Nyt käsiteltävässä asiassa ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen esittämästä tosiseikkojen kuvauksesta ilmenee, että CH on tosiasiallisesti ollut vapautensa menettäneenä 19.12.2022 lähtien ja että hän oli tässä tilanteessa ennakkoratkaisupyynnön käsittelyä kiireellisessä menettelyssä koskevan pyynnön käsittelemisajankohtana.

44 Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen esittämillä kysymyksillä pyritään lisäksi selvittämään muun muassa, onko direktiivissä 2013/48 säädettyjä vaatimuksia noudatettu, kun CH on kiinni ottamisensa jälkeen luopunut oikeudestaan käyttää oikeudellista avustajaa, millä kyseisen direktiivin tulkinnan mukaan voi olla vaikutusta sekä CH:lle määrättyyn turvaamistoimenpiteeseen että hänen rikosoikeudellisesta vastuustaan tehtävään päätökseen ja näin ollen hänen vangittuna pitämiseensä.

45 Tässä tilanteessa unionin tuomioistuimen ensimmäinen jaosto päätti 25.1.2024 esittelevän tuomarin ehdotuksesta ja julkisasiamiestä kuultuaan hyväksyä ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen pyynnön nyt esillä olevan ennakkoratkaisupyynnön käsittelemisestä kiireellisessä ennakkoratkaisumenettelyssä.

Ennakkoratkaisukysymysten tarkastelu

Neljäs kysymys

46 Neljännellä kysymyksellään, joka on syytä käsitellä ensimmäiseksi, ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee lähinnä, onko direktiivin 2013/48 3 artiklan 6 kohdan b alakohtaa tulkittava siten, että jos kyseistä säännöstä ei ole saatettu osaksi kansallista oikeusjärjestystä, asianomaisen jäsenvaltion poliisiviranomaiset voivat vedota mainittuun säännökseen epäiltyä tai syytettyä vastaan poiketakseen kyseisessä direktiivissä säädetyn oikeudellisen avustajan käyttämistä koskevan oikeuden soveltamisesta.

47 Tähän kysymykseen vastaamiseksi on muistutettava, että direktiivin 2013/48 3 artiklan 1 kohdassa vahvistetaan perusperiaate, jonka mukaan epäillyllä ja syytetyllä on oikeus käyttää oikeudellista avustajaa sellaisena ajankohtana ja sellaisella tavalla, että hän voi käytännössä ja tehokkaasti käyttää puolustautumisoikeuksiaan (tuomio 15.9.2022, DD (Todistajan kuuleminen uudestaan), C-347/21, EU:C:2022:692, 40 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

48 Tämä periaate konkretisoituu kyseisen direktiivin 3 artiklan 2 kohdassa, jonka nojalla epäillyllä tai syytetyllä on oikeus käyttää oikeudellista avustajaa ilman aiheetonta viivästystä ja joka tapauksessa minkä hyvänsä kyseisen säännöksen a–d alakohdassa mainitun neljän tapahtuman ajankohdasta alkaen sen mukaan, mikä niistä on aikaisin. Lisäksi kyseisen direktiivin 3 artiklan 3 kohdan a–c alakohdassa täsmennetään seikat, jotka sisältyvät oikeuteen käyttää oikeudellista avustajaa.

49 Ne väliaikaiset poikkeukset oikeudesta oikeudellisen avustajan käyttämiseen, joista jäsenvaltiot voivat säätää, luetellaan tyhjentävästi direktiivin 2013/48 3 artiklan 5 ja 6 kohdassa (tuomio 12.3.2020, VW (Oikeus avustajaan, jos haastettu epäilty ei saavu oikeuteen), C-659/18, EU:C:2020:201, 42 kohta).

50 Kyseisen direktiivin 3 artiklan 6 kohdan b alakohdassa, johon ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin viittaa, säädetään, että jäsenvaltiot voivat väliaikaisesti poiketa kyseisen artiklan 3 kohdassa säädettyjen oikeuksien soveltamisesta, jos se on perusteltua tapauksen erityisolosuhteet huomioon ottaen, ”jos tutkintaviranomaisten on välttämätöntä toteuttaa välittömiä toimia, jotta estetään rikosoikeudellisten menettelyjen merkittävä vaarantuminen”.

51 Siitä kysymyksestä, voivatko asianomaisen jäsenvaltion poliisiviranomaiset silloin, kun direktiivin 2013/48 3 artiklan 6 kohdan b alakohtaa ei ole saatettu osaksi kansallista oikeusjärjestystä, vedota kyseiseen säännökseen epäiltyä tai syytettyä vastaan, on todettava, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan aina, kun direktiivin säännökset ovat sisältönsä osalta ehdottomia ja riittävän täsmällisiä, yksityiset voivat kansallisissa tuomioistuimissa vedota niihin jäsenvaltiota vastaan, jos valtio ei ole saattanut direktiiviä osaksi kansallista oikeusjärjestystä määräajassa tai jos direktiivi on saatettu osaksi kansallista oikeusjärjestystä virheellisesti (tuomio 20.4.2023, Autorità Garante della Concorrenza e del Mercato (Ginosan kunta), C-348/22, EU:C:2023:301, 62 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen). Sen sijaan direktiivillä ei sellaisenaan voida luoda velvoitteita yksityiselle eikä direktiivin säännökseen sellaisenaan voida näin ollen vedota tällaista henkilöä vastaan (tuomio 3.5.2005, Berlusconi ym., C-387/02, C-391/02 ja C-403/02, EU:C:2005:270, 73 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

52 Nyt käsiteltävässä asiassa on riittävää todeta, että direktiivin 2013/48 3 artiklan 6 kohdan b alakohdassa ei vahvisteta oikeutta, johon yksityinen voi vedota jäsenvaltiota vastaan, vaan siinä sitä vastoin annetaan jäsenvaltioille mahdollisuus säätää poikkeuksesta, joka koskee oikeutta käyttää oikeudellista avustajaa poikkeuksellisissa olosuhteissa. Näin ollen tämän tuomion 51 kohdassa mainitun oikeuskäytännön mukaan viranomainen ei voi vedota tähän säännökseen epäiltyä tai syytettyä vastaan silloin, kun säännöstä ei ole saatettu osaksi kansallista oikeusjärjestystä.

53 Neljänteen kysymykseen on kaiken edellä esitetyn perusteella vastattava, että direktiivin 2013/48 3 artiklan 6 kohdan b alakohtaa on tulkittava siten, että jos kyseistä säännöstä ei ole saatettu osaksi kansallista oikeusjärjestystä, asianomaisen jäsenvaltion poliisiviranomaiset eivät voi vedota mainittuun säännökseen epäiltyä tai syytettyä vastaan poiketakseen kyseisessä direktiivissä selvästi, täsmällisesti ja ehdottomasti säädetyn oikeudellisen avustajan käyttämistä koskevan oikeuden soveltamisesta.

Viides kysymys

54 Viidennellä kysymyksellään, joka on syytä käsitellä toiseksi, ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee lähinnä, onko direktiivin 2013/48 9 artiklan 1 kohtaa, luettuna kyseisen direktiivin johdanto-osan 39 perustelukappaleen valossa, tulkittava siten, että kyseisessä säännöksessä asetetut vaatimukset, jotka koskevat luopumista oikeudesta käyttää oikeudellista avustajaa, täyttyvät tilanteessa, jossa luku- ja kirjoitustaidoton rikoksesta epäilty, jolle ei ole selitetty luopumisen mahdollisia seurauksia ja joka väittää, ettei hänelle ollut ilmoitettu hänen kiinniottamisensa ajankohtana allekirjoittamansa asiakirjan sisällöstä, on kirjallisesti luopunut tästä oikeudesta.

55 Direktiivin 2013/48 9 artiklan 1 kohdassa säädetään kahdesta edellytyksestä, jotka koskevat luopumista oikeudesta käyttää oikeudellista avustajaa rikosoikeudellisissa menettelyissä.

56 Kyseisen 9 artiklan 1 kohdan a alakohdassa edellytetään, että epäilty tai syytetty on saanut tiedot oikeudellisen avustajan käyttämistä koskevan oikeuden sisällöstä ja siitä luopumisen mahdollisista seurauksista; tältä osin täsmennetään, että näiden tietojen, jotka voidaan antaa suullisesti tai kirjallisesti, on oltava selviä ja riittäviä ja ne on annettava selkeällä ja helposti ymmärrettävällä kielellä. Lisäksi 9 artiklan 1 kohdan b alakohdassa edellytetään, että luopuminen tapahtuu vapaaehtoisesti ja yksiselitteisesti.

57 Direktiivin 2013/48 johdanto-osan 39 perustelukappaleessa täsmennetään tältä osin, että kyseisiä tietoja annettaessa on otettava huomioon asianomaisen epäillyn tai syytetyn erityistilanne, kuten hänen ikänsä ja psyykkinen ja fyysinen tilansa. Kun kyseisessä direktiivissä edellytetään näiden erityistilanteiden huomioon ottamista, sillä pyritään siten varmistamaan, että päätös luopua oikeudesta käyttää oikeudellista avustajaa tehdään täysin tietoisena kaikista asiaan vaikuttavista seikoista.

58 Tässä yhteydessä direktiivin 2013/48 13 artiklassa säädetään, että tätä direktiiviä sovellettaessa on otettava huomioon haavoittuvassa asemassa olevien epäiltyjen tai syytettyjen erityistarpeet, ja direktiivin johdanto-osan 51 perustelukappaleessa viitataan tässä yhteydessä ”epäil[tyihin] tai syytet[tyihin], jotka ovat mahdollisesti heikossa asemassa”, ja ”mahdollise[en] haavoittuvuu[teen], joka vaikuttaa heidän kykyynsä käyttää oikeutta avustajaan”.

59 Nyt käsiteltävässä asiassa ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa ensinnäkin, että pääasiassa kyseessä olevassa rikosoikeudellisessa menettelyssä syytetty on luku- ja kirjoitustaidoton.

60 Kuten Euroopan komissio on kirjallisissa huomautuksissaan huomauttanut, pääasiassa syytettynä olevan henkilön kaltaista epäiltyä tai syytettyä on pidettävä luku- ja kirjoitustaidottomuutensa vuoksi direktiivin 2013/48 13 artiklassa tarkoitettuna haavoittuvassa asemassa olevana henkilönä.

61 Kyseisen direktiivin 9 artiklan 1 kohdan tai sen 13 artiklan perusteella ei kuitenkaan voida päätellä, että epäillyn tai syytetyn luku- ja kirjoitustaidottomuus merkitsisi sellaisenaan sitä, ettei kyseinen henkilö kykene pätevästi ilmoittamaan luopuvansa oikeudestaan käyttää oikeudellista avustajaa. Tämä seikka on sitä vastoin otettava asianmukaisesti huomioon tällaisen luopumisen yhteydessä.

62 Toiseksi ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pohtii, mikä merkitys on sillä, että kun syytetty luopui oikeudestaan käyttää oikeudellista avustajaa, tällaisen luopumisen mahdollisia seurauksia ei saatettu hänen tietoonsa.

63 Tältä osin on riittävää todeta se tämän tuomion 56 kohdassa mainittu seikka, että direktiivin 2013/48 9 artiklan 1 kohdan a alakohdassa edellytetään nimenomaisesti, että epäillylle tai syytetylle on ilmoitettu oikeudellisen avustajan käyttämisestä luopumisen mahdollisista seurauksista.

64 Jos siis osoittautuisi, että pääasiassa kyseessä olevan rikosoikeudellisen menettelyn kohteena olevan kaltainen syytetty ei ole saanut oikeudellisen avustajan käyttämisestä luopumista koskevan ilmoituksen yhteydessä selkeää ja riittävää tietoa kyseisen oikeuden sisällöstä ja siitä luopumisen mahdollisista seurauksista selkeällä ja ymmärrettävällä kielellä, kun otetaan huomioon hänen asemansa haavoittuvassa asemassa olevana henkilönä, mikä ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on tarkistettava, tätä luopumista ei voida pitää direktiivin 2013/48 9 artiklan 1 kohdassa asetettujen vaatimusten mukaisena.

65 Kolmanneksi ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin korostaa sitä, että pääasiassa kyseessä olevassa rikosoikeudellisessa menettelyssä syytettynä oleva väittää nyt käsiteltävässä asiassa, ettei hänelle ollut ilmoitettu hänen kiinniottamishetkellään allekirjoittamansa asiakirjan sisällöstä.

66 Koska tämä näkökohta liittyy luopumisen kirjaamiseen, on todettava, että direktiivin 2013/48 9 artiklan 2 kohdassa, luettuna direktiivin johdanto-osan 40 perustelukappaleen valossa, säädetään, että luopumisilmoitus, joka voidaan tehdä kirjallisesti tai suullisesti, ja olosuhteet, joissa se on tehty, on kirjattava asianomaisen jäsenvaltion lainsäädännön mukaista kirjaamismenettelyä noudattaen.

67 Vaikka kyseisessä 9 artiklan 2 kohdassa viitataan kansalliseen prosessioikeuteen siltä osin kuin kyse on siitä, millä tavoin luopuminen oikeudesta käyttää oikeudellista avustajaa on kirjattava, kyseisessä säännöksessä tarkoitettujen asiakirjojen perusteella on kuitenkin välttämättä voitava varmistaa, että 9 artiklan 1 kohdassa asetettuja vaatimuksia on noudatettu.

68 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin täsmentää, että kansallisen oikeuden mukaan luopumisilmoitusta koskee vaatimus, jonka mukaan silloin, kun kiinni otetut henkilöt ovat luku- tai kirjoitustaidottomia tai eivät kykene itse täyttämään kyseistä ilmoitusta, virkamiehen on täytettävä ilmoitus ja henkilön on itse annettava tahdonilmaisut todistajan läsnä ollessa, joka allekirjoituksellaan todistaa tahdonilmaisujen todenperäisyyden. Nyt käsiteltävässä asiassa poliisiviranomaisen ja todistajan allekirjoituksia ei kuitenkaan ole tehty.

69 Jos osoittautuu – mikä ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on tarkistettava –, että syytetyn luopuminen oikeudestaan käyttää oikeudellista avustajaa pääasiassa kyseessä olevassa rikosoikeudellisessa menettelyssä on kirjattu kansallisen prosessioikeuden vastaisesti, se, että syytetty on allekirjoittanut asiakirjan, joka ilmaisee hänen väitetyn luopumisensa oikeudestaan käyttää oikeudellista avustajaa, ei yksinään voi osoittaa, että hän olisi luopunut tästä oikeudestaan täysin direktiivin 2013/48 9 artiklan 1 kohdassa säädettyjen vaatimusten mukaisesti.

70 Viidenteen kysymykseen on kaiken edellä esitetyn perusteella vastattava, että direktiivin 2013/48 9 artiklan 1 ja 2 kohtaa on tulkittava siten, että luku- ja kirjoitustaidottoman epäillyn ilmoitusta oikeudellisen avustajan käyttämistä koskevasta oikeudesta luopumisesta ei voida pitää kyseisen 9 artiklan 1 kohdassa asetettujen vaatimusten mukaisena, kun kyseiselle epäillylle ei ole ilmoitettu tällaisen luopumisen mahdollisista seurauksista tavalla, jossa hänen erityinen tilanteensa otetaan asianmukaisesti huomioon, ja kun kyseistä luopumista ei ole kirjattu kansallisen prosessioikeuden mukaisesti siten, että kyseisten vaatimusten noudattaminen voidaan varmistaa.

Kuudes kysymys

71 Kuudennella kysymyksellään, joka on syytä käsitellä kolmanneksi, ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee lähinnä, onko direktiivin 2013/48 9 artiklan 3 kohtaa tulkittava siten, että sen jälkeen, kun epäilty on luopunut oikeudestaan käyttää oikeudellista avustajaa, poliisiviranomaisten on ilmoitettava epäillylle välittömästi ennen myöhempiä tutkintatoimia, jotka edellyttävät hänen osallistumistaan, hänen oikeudestaan käyttää oikeudellista avustajaa ja tästä oikeudesta luopumisen mahdollisista seurauksista.

72 Aluksi on muistutettava, että unionin tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan unionin oikeuden määräyksen tai säännöksen tulkitsemiseksi on otettava huomioon sen sanamuodon lisäksi sen asiayhteys sekä sillä säännöstöllä tavoitellut päämäärät, jonka osa se on (ks. vastaavasti tuomio 2.12.2021, Vodafone Kabel Deutschland, C-484/20, EU:C:2021:975, 19 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

73 Tältä osin ensinnäkin direktiivin 2013/48 9 artiklan 3 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on huolehdittava siitä, että epäilty tai syytetty voi myöhemmin peruuttaa luopumisen missä tahansa rikosoikeudellisen menettelyn vaiheessa ja että hänelle ilmoitetaan tästä mahdollisuudesta.

74 Kyseisen 9 artiklan 3 kohdan sanamuodosta voidaan päätellä, että direktiivissä 2013/48 asetettujen vaatimusten mukainen luopuminen oikeudesta käyttää oikeudellista avustajaa on voimassa sen peruuttamiseen saakka ilman, että sitä on tarpeen toistaa kunkin myöhemmän tutkintatoimen osalta.

75 Direktiivin 2013/48 9 artiklan 3 kohdassa edellytetään, että epäillyille tai syytetyille ilmoitetaan mahdollisuudesta peruuttaa luopuminen missä tahansa rikosoikeudellisen menettelyn vaiheessa, mutta kyseisessä säännöksessä ei kuitenkaan täsmennetä, täyttyykö tämä vaatimus, kun asianomaiselle henkilölle on ilmoitettu tästä mahdollisuudesta vain kerran, vai onko tämä tieto päinvastoin annettava kyseisen menettelyn jokaisessa myöhemmässä vaiheessa tai jopa ennen jokaista myöhempää tutkintatoimea.

76 Toiseksi asiayhteyden osalta on otettava huomioon direktiivin 2013/48 13 artikla, jossa tämän tuomion 58 kohdassa jo mainituin tavoin edellytetään, että haavoittuvassa asemassa olevien epäiltyjen tai syytettyjen erityistarpeet otetaan huomioon kyseistä direktiiviä sovellettaessa. Kuten komissio toteaa kirjallisissa huomautuksissaan, rikosprosessisääntöjen ja erityisesti todisteiden keräämistä ja käyttöä koskevien yksityiskohtaisten sääntöjen monimutkaisuus rajoittaa haavoittuvassa asemassa olevan epäillyn tai syytetyn mahdollisuuksia ymmärtää ne täysimääräisesti ja/tai reagoida ajoissa ja asianmukaisesti.

77 Kolmanneksi on otettava huomioon direktiivin 2013/48 tarkoitus, joka on edistää muun muassa perusoikeuskirjan 47 artiklan toisessa kohdassa ilmaistua jokaisen oikeutta saada neuvoja ja antaa toisen henkilön puolustaa ja edustaa itseään sekä perusoikeuskirjan 48 artiklan 2 kohdassa taattuja puolustautumisoikeuksia (tuomio 12.3.2020, VW (Oikeus avustajaan, jos haastettu epäilty ei saavu oikeuteen), C-659/18, EU:C:2020:201, 44 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

78 Näiden seikkojen valossa direktiivin 2013/48 9 artiklan 3 kohdassa säädetty tiedonantovaatimus merkitsee sitä, että jos poliisiviranomaisten tai muun lainvalvonta- tai oikeusviranomaisen kuultavana oleva henkilö on haavoittuvassa asemassa, näiden viranomaisten on joka tapauksessa muistutettava kyseistä henkilöä mahdollisuudesta peruuttaa ilmoitus, jossa hän luopuu oikeudestaan käyttää oikeudellista avustajaa, ennen kuin ryhdytään mihinkään tutkintatoimiin,

joiden kuluessa tämän tutkintatoimen intensiivisyyden ja merkityksen vuoksi oikeudellisen avustajan puuttuminen voi erityisesti vahingoittaa asianomaisen henkilön etuja ja oikeuksia, kuten kyseisen direktiivin 3 artiklan 3 kohdan b ja c alakohdassa tarkoitettuihin kuulusteluun, ryhmätunnistukseen, vastakkainkuulusteluun tai rikospaikan rekonstruointiin.

79 Tätä tulkintaa tukee tiedonsaantioikeudesta rikosoikeudellisissa menettelyissä 22.5.2012 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2012/13/EU (EUVL 2012, L 142, s. 1) johdanto-osan 20 perustelukappale, jossa täsmennetään, että ”kun tiettyä oikeutta koskevat tiedot on annettu, toimivaltaisia viranomaisia ei pitäisi edellyttää toistamaan niitä, ellei tätä edellytetä tapaukseen liittyvien erityisten olosuhteiden – – perusteella”.

80 Kuudenteen kysymykseen on kaiken edellä esitetyn perusteella vastattava, että direktiivin 2013/48 9 artiklan 3 kohtaa on tulkittava siten, että tilanteessa, jossa kyseisen direktiivin 13 artiklassa tarkoitettu haavoittuvassa asemassa oleva henkilö luopuu oikeudestaan käyttää oikeudellista avustajaa, kyseiselle henkilölle on ilmoitettava mahdollisuudesta peruuttaa luopuminen, ennen kuin ryhdytään mihinkään myöhempiin tutkintatoimiin, joiden kuluessa oikeudellisen avustajan puuttuminen voi erityisesti vahingoittaa kyseisen henkilön etuja ja oikeuksia, kun otetaan huomioon kyseisen tutkintatoimen intensiivisyys ja merkitys.

Ensimmäinen, toinen ja kolmas kysymys

81 Ensimmäisellä, toisella ja kolmannella kysymyksellään, jotka on syytä käsitellä yhdessä, ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee lähinnä, onko direktiivin 2013/48 12 artiklan 2 kohtaa, luettuna yhdessä perusoikeuskirjan 47 artiklan ensimmäisen ja toisen kohdan kanssa, tulkittava siten, että se on esteenä kansalliselle säännöstölle ja oikeuskäytännölle, joiden nojalla tuomioistuimella, joka tutkii syytetyn osallisuutta rikokseen ratkaistakseen kyseiselle syytetylle määrättävän turvaamistoimenpiteen asianmukaisuuden, ei ole kyseisen syytetyn vangittuna pitämisestä päättäessään mahdollisuutta arvioida, onko todisteet hankittu kyseisen direktiivin säännösten vastaisesti, ja mahdollisuutta tarvittaessa jättää tällaiset todisteet huomiotta.

Tutkittavaksi ottaminen

82 Näiden kysymysten tutkittavaksi ottamisesta on muistutettava, että yksinomaan kansallisen tuomioistuimen, jossa pääasia on vireillä, tehtävänä on harkita, onko ennakkoratkaisu tarpeen ja onko sen unionin tuomioistuimelle esittämillä kysymyksillä merkitystä asian kannalta, jolloin olettamana on, että niillä on merkitystä. Jos siis esitetty kysymys koskee unionin oikeussäännön tulkintaa tai pätevyyttä, unionin tuomioistuimella on lähtökohtaisesti velvollisuus vastata siihen, paitsi jos on ilmeistä, että pyydetyllä unionin oikeuden tulkitsemisella ei ole mitään yhteyttä pääasian tosiseikkoihin tai kohteeseen, jos kyseinen ongelma on luonteeltaan hypoteettinen tai jos unionin tuomioistuimella ei ole tiedossaan niitä tosiseikkoja ja oikeudellisia seikkoja, jotka ovat tarpeen, jotta se voisi antaa hyödyllisen vastauksen sille esitettyyn kysymykseen (tuomio 22.2.2024, Unedic, C-125/23, EU:C:2024:163, 35 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

83 Nyt käsiteltävässä asiassa ennakkoratkaisua pyytäneessä tuomioistuimessa on vireillä rikosoikeudenkäynti CH:ta vastaan, joka on tällä hetkellä tutkintavankeudessa. On kiistatonta, että kyseinen tuomioistuin on toimivaltainen lausumaan CH:hon sovelletusta turvaamistoimenpiteestä ja että se katsoo olevansa velvollinen tutkimaan tämän toimenpiteen sekä valmisteluistunnossa että mainitun rikosoikeudellisen menettelyn tämänhetkisessä vaiheessa.

84 Näin ollen ensimmäisellä, toisella ja kolmannella kysymyksellä pyydetyllä direktiivin 2013/48 tulkitsemisella on yhteys pääasiaan, eikä sitä voida pitää hypoteettisena.

85 Tästä seuraa, että ensimmäinen, toinen ja kolmas kysymys on tutkittava.

Asiakysymys

86 Unionin oikeuden nykytilassa on lähtökohtaisesti yksinomaan kansallisessa oikeudessa määritettävä säännöt, jotka koskevat unionin oikeuden vastaisesti hankittujen tietojen ja todisteiden hyväksyttävyyttä ja arviointia rikosprosessissa (tuomio 30.4.2024, M.N. (EncroChat), C-670/22, EU:C:2024:372, 128 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

87 Lisäksi silloin, kun unioni ei ole antanut asiaa koskevia sääntöjä, kunkin jäsenvaltion asiana on menettelyllisen autonomian periaatteen nojalla antaa sisäisessä oikeusjärjestyksessään menettelysäännöt sellaisia oikeussuojakeinoja varten, joilla pyritään turvaamaan unionin oikeuteen perustuvat yksityisten oikeudet, sillä edellytyksellä kuitenkin, että kyseiset säännöt eivät ole epäedullisempia kuin säännöt, jotka koskevat samankaltaisia jäsenvaltion kansallisen oikeuden soveltamisalaan kuuluvia tilanteita (vastaavuusperiaate), eivätkä ne ole sellaisia, että unionin oikeudessa vahvistettujen oikeuksien käyttäminen on käytännössä mahdotonta tai suhteettoman vaikeaa (tehokkuusperiaate) (tuomio 30.4.2024, M.N. (EncroChat), C-670/22, EU:C:2024:372, 129 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

88 Unionin tuomioistuin on kuitenkin jo todennut tehokkuusperiaatteesta johtuvista vaatimuksista, että tarvetta sulkea pois tiedot ja todisteet, jotka on hankittu unionin oikeuden vaatimusten vastaisesti, on arvioitava muun muassa ottaen huomioon se vaara, joka tällaisten tietojen ja todisteiden hyväksyttävyydestä aiheutuu kontradiktorisen periaatteen ja näin ollen oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä koskevan oikeuden noudattamiselle (tuomio 2.3.2021, Prokuratuur (Sähköiseen viestintään liittyvien tietojen saannin edellytykset), C-746/18, EU:C:2021:152, 44 kohta).

89 Lisäksi direktiivin 2013/48 12 artiklan 2 kohdassa, luettuna sen johdanto-osan 50 perustelukappaleen valossa, asetetaan jäsenvaltioille nimenomainen velvollisuus huolehtia siitä, että rikosoikeudellisissa menettelyissä oikeutta puolustukseen ja oikeudenkäynnin oikeudenmukaisuutta kunnioitetaan arvioitaessa epäillyn tai syytetyn lausumia tai todisteita, joiden hankkimisessa on loukattu hänen oikeuttaan käyttää oikeudellista avustajaa, sanotun kuitenkaan rajoittamatta todisteiden hyväksyttävyyttä koskevia kansallisia sääntöjä ja järjestelmiä.

90 Tältä osin on todettava yhtäältä, että direktiivin 2013/48 2 artiklan 4 kohdan viimeisen alakohdan mukaan direktiiviä on sovellettava kaikilta osin, jos epäilty tai syytetty menettää vapautensa, riippumatta siitä, missä vaiheessa rikosoikeudellinen menettely on. Kyseisen direktiivin 12 artiklan 2 kohtaa sovelletaan siis silloin, kun tuomioistuimen on annettava ratkaisu syytettyyn kohdistuvasta turvaamistoimenpiteestä.

91 Kuten toisaalta direktiivin 2013/48 johdanto-osan 52 ja 53 perustelukappaleessa todetaan, direktiivin 12 artiklan 2 kohtaa on tulkittava perusoikeuskirjan valossa ja ottaen huomioon erityisesti perusoikeuskirjan 6 artiklassa, 47 artiklan toisessa kohdassa ja 48 artiklan 2 kohdassa taatut oikeus vapauteen ja turvallisuuteen, oikeus saada neuvoja ja antaa toisen henkilön puolustaa ja edustaa itseään sekä puolustautumisoikeudet ja oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin, ja ottaen huomioon myös vastaavat oikeudet, jotka taataan muun muassa

Roomassa 4.11.1950 allekirjoitetun ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyn yleissopimuksen 6 artiklassa (ks. analogisesti tuomio 1.8.2022, TL (Tulkkauksen ja käännösten puuttuminen), C-242/22 PPU, EU:C:2022:611, 40 kohta).

92 Tästä seuraa ensinnäkin, että direktiivin 2013/48 12 artiklan 2 kohtaan sisältyy vaatimus, jonka mukaan tuomioistuimen, joka tutkii syytettyyn kohdistuvan turvaamistoimenpiteen asianmukaisuuden, on voitava syytetyn vangittuna pitämistä koskevan päätöksen yhteydessä arvioida, onko todisteet hankittu kyseisen direktiivin säännösten vastaisesti.

93 Nyt käsiteltävässä asiassa ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa, että turvaamistoimenpidettä käsittelevällä tuomioistuimella on lähtökohtaisesti mahdollisuus tutkia, onko direktiiviin 2013/48 perustuvia oikeuksia kunnioitettu, mutta kansallisen oikeuskäytännön mukaan siltä evätään mahdollisuus arvioida, onko todisteet hankittu kyseisen direktiivin säännösten vastaisesti.

94 Kun otetaan huomioon se, mitä tämän tuomion 92 kohdassa on todettu, direktiivin 2013/48 12 artiklan 2 kohta on esteenä tällaiselle kansalliselle oikeuskäytännölle.

95 Toiseksi niistä johtopäätöksistä, jotka asiaa käsittelevän tuomioistuimen on syytettyyn kohdistuvaa turvaamistoimenpidettä tutkiessaan tehtävä siitä, että todisteita on hankittu direktiivin 2013/48 säännösten vastaisesti, on todettava yhtäältä, ettei mikään kyseisessä direktiivissä velvoita tuomioistuinta jättämään automaattisesti huomiotta kaikkia näitä todisteita.

96 Toisaalta Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan, joka on direktiivin 2013/48 johdanto-osan 50 ja 53 perustelukappaleessa todetuin tavoin otettava huomioon, kun menettelyvirhe todetaan, kansallisten tuomioistuinten on arvioitava, onko tämä virhe korjattu sitä seuranneen menettelyn aikana (Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 28.1.2020, Mehmet Zeki Çelebi v. Turkki, CE:ECHR:2020:0128JUD002758207, 51 kohta).

97 Näin ollen siinä tapauksessa, että todisteita on hankittu kyseisen direktiivin säännösten vastaisesti, on määritettävä, voidaanko rikosoikeudellista menettelyä kokonaisuudessaan pitää tästä puutteesta huolimatta oikeudenmukaisena silloin, kun asiaa käsittelevän tuomioistuimen on tehtävä päätös, kun otetaan huomioon joukko tekijöitä, joita ovat muun muassa se, ovatko ilman oikeudellista avustajaa saadut lausumat erottamaton tai merkittävä osa asianomaista vastaan puhuvista todisteista, sekä muiden asiakirja-aineistoon sisältyvien seikkojen vaikutus (ks. analogisesti Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 13.9.2016, Ibrahim ym. v. Yhdistynyt kuningaskunta, CE:ECHR:2016:0913JUD005054108, 273 ja 274 kohta).

98 Joka tapauksessa direktiivin 2013/48 12 artiklan 2 kohdasta johtuva velvollisuus varmistaa puolustautumisoikeuksien kunnioittaminen ja menettelyn oikeudenmukaisuus arvioitaessa todisteita, jotka on hankittu loukkaamalla oikeutta käyttää oikeudellista avustajaa, merkitsee sitä, että todiste, josta asianosainen ei voi esittää tehokkaasti huomautuksiaan, on suljettava pois rikosoikeudellisesta menettelystä (ks. analogisesti rikosasioita koskevasta eurooppalaisesta tutkintamääräyksestä 3.4.2014 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2014/41/EU (EUVL 2014, L 130, s. 1) 14 artiklan 7 kohtaa koskeva tuomio 30.4.2024, M.N. (EncroChat), C-670/22, EU:C:2024:372, 130 kohta).

99 Ensimmäiseen, toiseen ja kolmanteen kysymykseen on kaiken edellä esitetyn perusteella vastattava, että direktiivin 2013/48 12 artiklan 2 kohtaa, luettuna yhdessä perusoikeuskirjan 47 artiklan ensimmäisen ja toisen kohdan kanssa, on tulkittava siten, että se on esteenä

kansalliselle oikeuskäytännölle, jonka mukaan tuomioistuimella, joka tutkii syytetyn osallisuutta rikokseen ratkaistakseen kyseiselle syytetylle määrättävän turvaamistoimenpiteen asianmukaisuuden, ei ole kyseisen syytetyn vangittuna pitämisestä päättäessään mahdollisuutta arvioida, onko todisteet hankittu kyseisen direktiivin säännösten vastaisesti, ja mahdollisuutta tarvittaessa jättää tällaiset todisteet huomiotta.

Oikeudenkäyntikulut

100 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely unionin tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä unionin tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (ensimmäinen jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

1) **Oikeudesta käyttää avustajaa rikosoikeudellisissa menettelyissä ja eurooppalaista pidätysmääräystä koskevissa menettelyissä sekä oikeudesta saada tieto vapaudenmenetyksestä ilmoitetuksi kolmannelle osapuolelle ja pitää vapaudenmenetyksen aikana yhteyttä kolmansiin henkilöihin ja konsuliviranomaisiin 22.10.2013 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2013/48/EU 3 artiklan 6 kohdan b alakohtaa**

   on tulkittava siten, että

   jos kyseistä säännöstä ei ole saatettu osaksi kansallista oikeusjärjestystä, asianomaisen jäsenvaltion poliisiviranomaiset eivät voi vedota mainittuun säännökseen epäiltyä tai syytettyä vastaan poiketakseen kyseisessä direktiivissä selvästi, täsmällisesti ja ehdottomasti säädetyn oikeudellisen avustajan käyttämistä koskevan oikeuden soveltamisesta.

2) **Direktiivin 2013/48 9 artiklan 1 ja 2 kohtaa**

   on tulkittava siten, että

   luku- ja kirjoitustaidottoman epäillyn ilmoitusta oikeudellisen avustajan käyttämistä koskevasta oikeudesta luopumisesta ei voida pitää kyseisen 9 artiklan 1 kohdassa asetettujen vaatimusten mukaisena, kun kyseiselle epäillylle ei ole ilmoitettu tällaisen luopumisen mahdollisista seurauksista tavalla, jossa hänen erityinen tilanteensa otetaan asianmukaisesti huomioon, ja kun kyseistä luopumista ei ole kirjattu kansallisen prosessioikeuden mukaisesti siten, että kyseisten vaatimusten noudattaminen voidaan varmistaa.

3) **Direktiivin 2013/48 9 artiklan 3 kohtaa**

   on tulkittava siten, että

   tilanteessa, jossa kyseisen direktiivin 13 artiklassa tarkoitettu haavoittuvassa asemassa oleva henkilö luopuu oikeudestaan käyttää oikeudellista avustajaa, kyseiselle henkilölle

on ilmoitettava mahdollisuudesta peruuttaa luopuminen, ennen kuin ryhdytään mihinkään myöhempiin tutkintatoimiin, joiden kuluessa oikeudellisen avustajan puuttuminen voi erityisesti vahingoittaa kyseisen henkilön etuja ja oikeuksia, kun otetaan huomioon kyseisen tutkintatoimen intensiivisyys ja merkitys.

4) **Direktiivin 2013/48 12 artiklan 2 kohtaa, luettuna yhdessä Euroopan unionin perusoikeuskirjan 47 artiklan ensimmäisen ja toisen kohdan kanssa,**

on tulkittava siten, että

se on esteenä kansalliselle oikeuskäytännölle, jonka mukaan tuomioistuimella, joka tutkii syytetyn osallisuutta rikokseen ratkaistakseen kyseiselle syytetylle määrättävän turvaamistoimenpiteen asianmukaisuuden, ei ole kyseisen syytetyn vangittuna pitämisestä päättäessään mahdollisuutta arvioida, onko todisteet hankittu kyseisen direktiivin säännösten vastaisesti, ja mahdollisuutta tarvittaessa jättää tällaiset todisteet huomiotta.

Allekirjoitukset